

Artus Mozgásszínház: Vakok

Játszunk megint?

Színház rövidnadrágban

Leirok egy jelvényt.

Piros háttér előtt, kezében hullahopp karikával, esetlen, szomorú, matrózbúzós, rövidnadrágos kisiű állidgál. A Szegedi Színházi Találkozó szereplői viselték ezt a kitűzöt, ily módon különböztetve meg magukat a közönségtől, melynek tagjai, ha ehhez kedvet éreztek, sárga alapon ücsörgő, szigorú, keménykalapos, bajszos bácsi képmását tűzhették szívük fölé. (A két színű megoldás nem csupán gőgös, elvtelen distinkció; praktikus oka az volt, hogy a társulatok tagjai szabadon, vagyis ingyen közlekedhessenek az előadások helyszínein.)

„El van a hülye gyerek, ha játszik.” — sugallja a piros jelvény, és mint az önrónia mögött általában, itt is az elkeseredettséget — ezt most nevezzük is meg —, a „Senki sem hiszi el, hogy királyfi vagyok” szomorúságát kell látnunk, legalábbis a lehetséges értelmezés e romantikus, tehát nem veszélytelen magasan.

Jóllehet a találkozó egyetlen kiemelkedő eseménye a *Monteverdi Birkózókör* *Jeles András* rendezte *Szévhár* előadása volt, mégis állíthatjuk, a megjelentek tekintélyes hányada sokféle cifra nyomorúságot cipelt a színpadra — ezúttal itt és most: — Szegeden, a JATE-klubban, november 11–15 között.

Jeles és társulata viszont ezeken túl a stilizálásnak, a szöveg és gesztus radikális felbontásának, a megnevelőségen alapuló megjelenítésnek olyan nagyszabású — azt hiszem minden előzmény nélkül való — kísérletét hajtott végre *Dobozi Imre* sematikus propagandaműven, amely alapja lehet egy, a színpadi hatás eszközeit következetesen és elméletileg is végiggondoltan megújító előadásmódnak.

Ennek az európai igényű próbálkozásnak részletes elemzésére e sorok írója sem magát nem tartja kellően felkészültnek, sem az időt kellően elérkezettnek, de beszélhet arról, ami számára ennél az előadásnál is fontosabbnak látszik, hogy — bár még mindig az amatőrnek nevezett színházi mozgalom mély válságáról értekeznek — valahogy hirtelen és jelentősen megnövekedett vagy aktivizálódott az a marginális értelmiségi réteg, amely a tetrumban

egyetlen, utolsó lehetőségét látja arra, ... De ezt most nem nevezzük meg, — mert nem is tudnánk.

Am most, amikor ilyen melegen üdvözlünk egy előadást, amikor reményeink látszanak újraéledni, aggódva kell feltennünk a kérdést, lehet-e ma Magyarországon színházat csinálni? S hogy erről elmélkedve — mert nem feledjük, hogy a történelem az élet tanító-mestere — megemlékezünk bizonyos színházi alkotók-zségekről, és sorsukat hiányos ismereteinkhez illő alázattal felidézzük, arra mentesünk lehet, hogy a Szegedi Színházi Találkozó filmes programjai között érthető módon több produkcióval is szerepeltek (megidéztettek) a régi szép idők, a mozgalom élő klasszikusai, kiknek pályáján érdemes elgondolkozni. Láthattuk a *Studio K. Woyzek* előadását, *Halász Péter Don Giovanni* filmjét, *Najmányi László* mozgóképes Kaffka adaptációját, a *Császár üzenetét*. Többek között ezek a kiváló munkák születtek a hetvenes évek közepén, a hetvenes évek végétől, nyolcvanas évek elejétől pedig elkezdődött a sötétség, amely tart mind a mai napig. Hőseink, akik az embertelen körülmények között is a korszak néhány kiemelt produkcióját hozták létre — egy-két kivételtől eltekintve — a legváltozatosabb kényszerpályákat futották be, és futják ma is. A ma már legendás társulatok számára közel egy időben lett tűrhetetlen a helyzet. Nyilvánvalóvá vált, hogy lerobbant gázgyári kultúrházakban, silány kamerákkal, filléres napi gondokkal a nyakukon nem dolgozhatnak tovább. A hetvenes évek végére mindannyian elérkeztek arra a pontra, amikor a reménytelen, megváltoztathatatlan körülmények között minden munka és lemondás folytathatatlan, értelmetlen lett. A továbbélés egyetlen lehetősége az lett volna, ha tehetségük és teljesítményük kivételes minőségének megfelelően, ha nem is kivételes, de legalább elégséges anyagi és technikai viszonyok közé kerülhetnek, ha a magyar színházi életnek nevezett struktúra, illetve az ezt igazgató kultúrpolitika képes lett volna — nem atyai szeretetből, de a megújulás és jelentősen megnövekedett

reális igényétől vezérelve — magába fogadni, életeret biztosítani például a *Studio K.*, az *Utcaszínház* és *Halász Péter csoportja* számára. Magas kultúra nem létezhet állami támogatás nélkül, márpedig e csoportok igazán magas kultúrát állítottak elő. *Halász Péterék* például olyan magasat, hogy egy „A magyar színházról” tudósító angol kritikus beszámolójának, közel kétharmadában csak őket elemezte, olyan magasat, hogy 1976-ban — rövid európai tartózkodás után — kénytelenek voltak testületileg átköltözni a felhőkarcolók házába. Aztán kilenc év elteltével az idén nyáron nagy örömmel olvastam, nézgettem a *Film, Színház, Muzsika* kétoldalas, fényképes beszámolóját, mely lelkesen arról tudósít, hogy *Kézdi Kovács Zoltán* új filmjének főszerepét a magyar származású(!) amerikai színész, *Breznyik-Berg Péter* játszta. Talán mondanom sem kell; *Breznyik Péter*, *Halász Péter* csoportjának tagja volt, s mellesleg ő játszotta *Najmányi Kaffka* filmjében *Berget*, a színészt.

Az ő esetük a legszélsőségesebb, de látnivaló, hogy mindaddig — talán *Acs János* és *Paál István* kivételével — az itthon maradtoknak sem sikerült rangjuk szerinti részvételt kiharcolni a magyar színházi életben. S ez természetesen nemcsak a társulatokra igaz, hanem azok tagjaira is, akik a közösségek széthullása után megpróbáltak (vagy nem próbáltak meg) egyénileg boldogulni. Vagy tudták, vagy rá kellett jönniük: még ha kellenek is, ilyen múlttal ők már nem képesek megkötni a temérdek kompromisszumot, amely a bebo-csájtatáshoz szükségeltetik.

Az elmúlt öt évben szörványos újjáalakulási kísérletek történtek, születtek előadások, közöttük jók is, összességében azonban azt mondhatjuk; ez az időszak a visszavert támadások és a visszavonulások időszaka volt.

Valahol itt állunk most, — gyermek hullahopp karikával — amikor a „mozgalom tömegbázisa ismét megnövekedni látszik”, hiszen a meddő évek alatt is felnövekedett egy korosztály, amely — ez talán nem meglepő — szintén kitermelte magából az „életkepteleneknek” egy olyan csoportját, amely — ha lehet — szívesebben csinálna magából hült tetem helyett fehér bohócot.

Az elmúlt öt évben szörványos újjáalakulási kísérletek történtek, születtek előadások, közöttük jók is, összességében azonban azt mondhatjuk; ez az időszak a visszavert támadások és a visszavonulások időszaka volt.

Valahol itt állunk most, — gyermek hullahopp karikával — amikor a „mozgalom tömegbázisa ismét megnövekedni látszik”, hiszen a meddő évek alatt is felnövekedett egy korosztály, amely — ez talán nem meglepő — szintén kitermelte magából az „életkepteleneknek” egy olyan csoportját, amely — ha lehet — szívesebben csinálna magából hült tetem helyett fehér bohócot.

LŐRINCZY ATTILA

Koszorúzás

A Magyar—Szovjet Baráti Társaság ügyvezető elnökségének képviselői november 26-án Szegedre látogattak, hogy megismerkedjenek a megyében működő MSZBT-csoportok munkájával.

Ebből az alkalomból koszorúzási ünnepségre is sor került. A Dugonics tér 12. számú házban — amint azt emléktábla is hirdeti — alakult meg negyven évvel ezelőtt a Magyar—Szovjet Társaság Szegedi Csoportja. A József Attila Tudományegyetem épületén az MSZBT alapító tagjainak nevében *Apró Antal*, az MSZMP KB tagja, az MSZBT elnöke, *Antalfy György* és *Andrássy Lajos*, a JATE nevében pedig *Anderle Ádám*, *Bognár László* és *Farkas István* helyezték el a megemlékezés virágait.

Ezután az MSZBT elnökségének képviselői tájékoztatót hallgattak meg

az egyetem oktatói, tudományos, nevelői és politikai munkájáról, s ezen belül a Magyar—Szovjet Baráti Társaság JATE-csoportjának tevékenységéről és terveiről, majd a résztvevők élénk eszmecserét folytattak az MSZBT központi és helyi szervezetei előtt álló feladatokról, a továbbélés lehetőségeiről, különös tekintettel a fiatalok mozgósításának ügyére.

az egyetem oktatói, tudományos, nevelői és politikai munkájáról, s ezen belül a Magyar—Szovjet Baráti Társaság JATE-csoportjának tevékenységéről és terveiről, majd a résztvevők élénk eszmecserét folytattak az MSZBT központi és helyi szervezetei előtt álló feladatokról, a továbbélés lehetőségeiről, különös tekintettel a fiatalok mozgósításának ügyére.

Egy évforduló kapcsán

1945-ben alakult meg a Magyar—Szovjet Művelődési Társaság

Székely Lajos tanár úr az egyetemes történelem oktatója. Elsősorban Franciaország és az Egyesült Államok újkori történetét tanítja évtizedek óta. A folszabaddulás után Szegeden végzett, és egyetemi hallgatóként, majd fiatal oktatóként is tanúja és részese volt a nagy átalakulásnak. Dolgozott az akkori baloldali ifjúsági mozgalomban, részt vett a földosztásban, népi kollégiákat szervezett, vezette a NÉKOSZ nevelési osztályát. Emlékezete nyilván sok mindent megőrzött ebből az időből.

Most a Magyar—Szovjet Művelődési Társaság megalakulásához kapcsolódó emlékeiről kérdezzük.

— Az elmúlt és ez évben országos és helyi ünnepségek egész során emlékezünk meg hazánk felszabadulásáról és népünk új életének első korszakalkotó eseményeiről — mondta a tanár úr. Akkoriban, negyven éve, szinte minden hét, minden hónap új vívmányokkal lendítette előre a fizikai és lelki értelemben egyaránt megtépázott országot. Egyszerre folyt az újjáépítés és a politikai-hatalmi küzdelem a jövőért. Roppant alkotó erők szabadultak fel, de nem csekély ellenállás is mutatkozott a forradalmi változásokkal szemben. Az ellenforradalmi korszak nem csupán a háborús romokat és az elpusztult százazreit hagyta maga után, de nagyfokú dezorientáltságot, zűrzavart is a fejekben.

— Az adott körülmények között milyen szükség hívta létre a baráti társaságot?

— Egyik kulcskérdés volt a Szovjetunióhoz, mint felszabadító hatalomhoz való új viszony, ennek értelmezése, megértése, a beható ismerkedés és a kapcsolatok egész rendszerének kiépítése. Ebben a nagy és sokrétű feladatban vállalt fontos szerepet az MSZMT.

— Milyen volt az értelmiség helyzete és szerepe ebben az útkeresésben?

— A kérdést nem könnyű röviden megválaszolni. Az értelmiség idősebb nemzedékének a régi Oroszország-

ról volt valamilyen elmosódó és romantizált képe. Az orosz kultúra kiemelkedő teljesítményeit irodalomban, zenében, s valamelyest még képzőművészetben is többé-kevésbé ismerték és becsülték. De ezek az ismeretek is szinte teljesen megszakadtak a szovjet hatalom kialakulásának éveitől. Az ellenforradalmi korszakban részben elzárták minden valós információ útját, részben minden elképzelhető váddal és rágalommal igyekeztek megfertőzni a hazai köztudatot. A Horthy-korszakban felnőtt értelmiségi fiatalsághoz már inkább eljutottak fehéremigráns írók bestelleire, mint az említett nagy orosz klasszikusok. A magyar rádió a harmincas években két emigráns fehér tisztekből álló balalajka zenekart is foglalkoztatott rendszeresen; énekelték a „Fekete szemeket” és más hasonló fülbemászó slágereket. Ez volt az orosz kultúra, tömegfogyasztásra.

E helyzetben az sem sokat változtatott, hogy egyes haladó körök és személyek néha sikeres kísérleteket tettek arra, hogy ablakocskákat nyissanak a Szovjetunió életére. *Ilyés Gyula* 1934-es nevezetes riportkönyvét említeném példának, továbbá, hogy sikerült magyar nyelven kiadni *Solohov Csendes Don-ját*, *Gladkov Cement-jét*. A fiatalabb szovjet írónemzedék egy-két alkotását is „becsempészték” fordításokban. E tekintetben *Panfjorov* két regényére is utalhatok. De az így kapott kép nagyon hézagos volt az állandóan napirenden levő kommunista és szovjetellenes propagandával szemben. Az is baj volt, hogy az említett művek és néhány más tárgyilagosabb hangvételű kiadvány csak szűk körben, főképpen a baloldali értelmiség körében terjedtek.

Mindebből következett, hogy a felszabadult országban rendkívüli érdeklődés nyilvánult meg a Szovjetunió iránt, hiszen maga a háború nem a legalkalmasabb terep az ismerkedésre. Természetesen a Szovjetunió

óriási katonai teljesítménye sok mindent szétesztelt a korábbi propagandából. Pl. az „agyaglábú kolosszusról” szóló rágalmak kolosszális hazugságnak bizonyultak.

De így is információk vákuum keletkezett. Rendkívül fontossá vált, hogy minél hamarabb, minél többben, minél többet megtudjanak a nagy keleti szomszéd teljesítményeiről, vívmányairól, népének életéről.

— Ezt a feladatot vállalta a Társaság?

— Én azt hiszem, elsősorban ezt. Ahogyan testvérintézménye is a Szovjetunióban Magyarországról igyekezett valós képet adni a barátság szellemében.

Felsorolni is nehéz, hányféle módon igyekezett a baráti társaság nagy feladatát elvégezni. Ismertető kiadványok, előadások, könyvpropaganda, kiváló művészcsoportok cseréje, utazások, testvérvárosi kapcsolatok megteremtése, csak főbb színtestjei annak a nagylegzetű tevékenységnek, ami negyven éve elkezdődött.

Növelte a közbizalmat a Társaság iránt, hogy olyan kiváló személyiségek álltak az élre, mint *Szent-Györgyi Albert*, *Kodály Zoltán*, *Ilyés Gyula* és mások.

— Mi volt a helyzet Szegeden?

— Hogy Szegeden miként alakult meg a baráti társaság, arról újat nemigen tudok mondani. Arról azonban beszámolhatok, hogy az egyetemen is (amelyhez akkor még az orvosi kar is hozzátartozott) megalakult később az MSZMT. A bölcsész kar nagy előadója zsűfőlésig megtelt, pedig akkor az oktatói testület talán csak negyede lehetett a mostaninak. A résztvevők olyan információkra vártak, amelyekhez a napi politika változó koordinátái mentén nem juthattak. A tartalmas programbeszéd mellett kiváló szegedi művészek is felléptek és nekik is köszönhető, hogy a közönség hangulata felforrósodott. Így indult a Társaság munkája az egyetemen.

KORMÁNYOS ANDRÁS

Irodalmi kávéház

A Royal Kávéház irodalmi rendezvénysorozatának decemberi műsorában 9-én, este 6 órakor *Versben bújdosó* címmel *Nagy Lászlóra* emlékezik *Szécsi Margit*, *Közreműködik Budai Ilona*, ének, és *Birinyi József* citeraművész.

December 16-án, ugyan-csak este 6 órakor „Beszélgetés a szegedi kávéházakról”. Az est házigazdája *Bátyai Jenő* szakíró, közreműködnek *dr. Csongor Győző*, muzeológus-történész, és *dr. Péter László*, irodalomtörténész.

A kávéházi estek szerkesztője szeretettel várja az érdeklődőket.

Az előadássorozat december két utolsó hétfőjén szünetel, majd januárban folytatódik.